

PHÁT TRIỂN TƯ DUY PHẢN BIỆN CỦA HỌC VIÊN TRONG GIẢNG DẠY LÝ LUẬN CHÍNH TRỊ DƯỚI TÁC ĐỘNG CỦA CHUYỂN ĐỔI SỐ

Nông Thị Thanh Hương, Tô Lan Hương, Nguyễn Việt Hòa
Trường Chính trị tỉnh Thái Nguyên

Tóm tắt: Trong bối cảnh chuyển đổi số đang tác động sâu rộng đến mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, giáo dục và đào tạo nói chung, giảng dạy lý luận chính trị nói riêng đang đứng trước yêu cầu đổi mới mạnh mẽ về phương pháp và hình thức tổ chức dạy học. Môi trường thông tin số với đặc trưng đa chiều, tốc độ lan truyền nhanh và sự đa dạng của các nguồn thông tin đặt ra yêu cầu ngày càng cao đối với năng lực phân tích, đánh giá và chọn lọc thông tin của người học. Bài viết phân tích vai trò của tư duy phản biện trong quá trình tiếp nhận tri thức lý luận chính trị, làm rõ tác động của chuyển đổi số đối với việc hình thành và phát triển tư duy phản biện của học viên, đồng thời đề xuất một số giải pháp nhằm phát triển tư duy phản biện của học viên trong giảng dạy lý luận chính trị tại các trường chính trị hiện nay. Qua đó góp phần nâng cao chất lượng đào tạo, bồi dưỡng cán bộ và đáp ứng yêu cầu phát triển của đất nước trong bối cảnh chuyển đổi số.

Từ khóa: tư duy phản biện; chuyển đổi số; lý luận chính trị; học viên; trường chính trị.

DEVELOPING LEARNERS' CRITICAL THINKING IN POLITICAL THEORY TEACHING UNDER THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION

Abstract: In the context of rapid digital transformation affecting all aspects of social life, education and training in general, and political theory teaching in particular, are facing increasing demands for innovation in teaching methods and learning organization. The digital information environment, characterized by multidimensionality, rapid dissemination, and the diversity of information sources, requires learners to possess stronger abilities in analyzing, evaluating, and selecting information. This paper analyzes the role of critical thinking in the process of acquiring political theory knowledge, clarifies the impacts of digital transformation on the development of learners' critical thinking, and proposes several solutions to enhance critical thinking among learners in political theory teaching at political schools. These efforts aim to improve the quality of training and fostering cadres and to meet the requirements of national development in the era of digital transformation.

Keywords: critical thinking; digital transformation; political theory education; learners; political schools.

Nhận bài: 23/02/2026

Phản biện: 10/03/2026

Duyệt đăng: 13/03/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và quá trình chuyển đổi số diễn ra sâu rộng, giáo dục đang đứng trước yêu cầu đổi mới toàn diện về nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức dạy học. Đối với hệ thống các trường chính trị, nhiệm vụ đào tạo, bồi dưỡng cán bộ đòi hỏi không chỉ truyền thụ tri thức lý luận chính trị mà còn phải hình thành cho học viên năng lực tư duy độc lập, khả năng phân tích, đánh giá và vận dụng tri thức vào thực tiễn. Tuy nhiên, trong môi trường thông tin số hiện nay, học viên thường xuyên tiếp cận với lượng thông tin rất lớn từ nhiều nguồn khác nhau, đặc biệt là trên các nền tảng truyền thông xã hội. Bên cạnh những thông tin chính thống, có giá trị khoa học, vẫn tồn tại nhiều thông tin sai lệch, xuyên tạc hoặc thiếu kiểm chứng. Nếu không có năng lực tư duy phản biện, người học dễ rơi vào tình trạng tiếp nhận thông tin một cách thụ động, thiếu khả năng phân tích và đánh giá.

Trong giảng dạy lý luận chính trị, việc phát triển tư duy phản biện cho học viên không nhằm phủ nhận các giá trị lý luận đã được khẳng định,

mà nhằm giúp người học hiểu sâu sắc hơn bản chất của các vấn đề lý luận, biết phân tích, so sánh và vận dụng tri thức vào thực tiễn công tác. Điều này đặc biệt cần thiết trong bối cảnh chuyển đổi số, khi tri thức không còn giới hạn trong phạm vi lớp học truyền thống mà được mở rộng trên không gian mạng. Từ thực tiễn đó, việc nghiên cứu phát triển tư duy phản biện của học viên trong giảng dạy lý luận chính trị dưới tác động của chuyển đổi số có ý nghĩa quan trọng cả về lý luận và thực tiễn.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Tư duy phản biện và ý nghĩa của việc phát triển tư duy phản biện trong giảng dạy lý luận chính trị

Tư duy phản biện là một quá trình tư duy mang tính phân tích, đánh giá và lập luận logic nhằm xem xét một vấn đề trên cơ sở các bằng chứng và lập luận khoa học. Khác với lối tư duy tiếp nhận thụ động, tư duy phản biện đòi hỏi người học phải biết đặt câu hỏi, phân tích các luận điểm, so sánh các quan điểm khác nhau và đưa ra nhận định của mình dựa trên các cơ sở lý luận và thực tiễn xác

đáng. Trong giáo dục hiện đại, tư duy phản biện được xem là một trong những năng lực cốt lõi của người học, góp phần hình thành khả năng tư duy độc lập, sáng tạo và khả năng giải quyết vấn đề.

Trong giảng dạy lý luận chính trị, việc phát triển tư duy phản biện có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Các môn học lý luận chính trị không chỉ cung cấp hệ thống tri thức về chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối của Đảng và chính sách, pháp luật của Nhà nước mà còn giúp người học hình thành thế giới quan khoa học, phương pháp luận đúng đắn và năng lực nhận thức, đánh giá các vấn đề chính trị – xã hội trong thực tiễn. Tuy nhiên, nếu việc dạy học chỉ dừng lại ở truyền đạt tri thức một chiều, người học dễ rơi vào tình trạng tiếp nhận thụ động, ghi nhớ máy móc mà chưa thực sự hiểu sâu bản chất của vấn đề. Việc phát triển tư duy phản biện giúp học viên tiếp cận tri thức lý luận chính trị một cách chủ động và sâu sắc hơn. Khi được khuyến khích đặt câu hỏi, phân tích các vấn đề và trao đổi quan điểm, học viên có điều kiện nhìn nhận vấn đề dưới nhiều góc độ khác nhau, từ đó hiểu rõ hơn bản chất khoa học và cách mạng của các quan điểm lý luận. Đồng thời, quá trình phản biện cũng giúp người học rèn luyện khả năng lập luận, phân tích và đánh giá các hiện tượng chính trị – xã hội trong thực tiễn.

Đối với học viên tại các trường chính trị, phần lớn là cán bộ, công chức, viên chức đang công tác tại các cơ quan, đơn vị. Vì vậy, việc phát triển tư duy phản biện không chỉ phục vụ cho quá trình học tập mà còn có ý nghĩa thiết thực đối với hoạt động thực tiễn của họ. Khi có năng lực tư duy phản biện, học viên có thể vận dụng tri thức lý luận để phân tích các vấn đề nảy sinh trong thực tiễn công tác, nhận diện và đấu tranh với các quan điểm sai trái, đồng thời góp phần nâng cao chất lượng tham mưu và tổ chức thực hiện nhiệm vụ chính trị tại cơ quan, đơn vị.

2.2. Tác động của chuyển đổi số đối với việc hình thành và phát triển tư duy phản biện của học viên

Quá trình chuyển đổi số đang làm thay đổi sâu sắc phương thức tổ chức và tiếp cận tri thức trong giáo dục. Nếu như trước đây việc học tập chủ yếu diễn ra trong không gian lớp học truyền thống với nguồn tài liệu tương đối hạn chế, thì hiện nay người học có thể tiếp cận kho tri thức khổng lồ trên môi trường số thông qua internet, các nền tảng học tập trực tuyến và mạng xã hội. Sự thay đổi này vừa mở ra nhiều cơ hội, vừa đặt ra những thách thức mới đối với việc hình thành và phát triển tư duy phản biện của học viên.

Trước hết, môi trường thông tin số mang lại nguồn tri thức phong phú và đa dạng. Học viên có thể tiếp cận nhiều tài liệu, bài viết, công trình nghiên cứu cũng như các diễn đàn trao đổi học thuật trên phạm vi toàn cầu. Điều này giúp mở rộng tầm nhìn và tạo điều kiện để người học tiếp cận nhiều góc nhìn khác nhau về cùng một vấn đề. Trong bối cảnh đó, tư duy phản biện trở thành công cụ quan trọng giúp người học phân tích, so sánh và đánh giá các quan điểm khác nhau, từ đó hình thành nhận thức đúng đắn. Tuy nhiên, môi trường thông tin số cũng tiềm ẩn nhiều nguy cơ đối với quá trình tiếp nhận tri thức. Trên không gian mạng tồn tại nhiều nguồn thông tin không chính xác, thiếu kiểm chứng hoặc mang tính định hướng sai lệch. Nếu thiếu khả năng phân tích và đánh giá thông tin, người học có thể dễ dàng tiếp nhận các quan điểm sai trái hoặc hiểu sai bản chất của các vấn đề lý luận và thực tiễn. Trong lĩnh vực chính trị – xã hội, điều này càng trở nên nhạy cảm khi các thế lực thù địch thường lợi dụng môi trường mạng để lan truyền thông tin sai lệch, xuyên tạc đường lối, chủ trương của Đảng và chính sách của Nhà nước. Bên cạnh đó, chuyển đổi số cũng làm thay đổi phương thức tương tác trong quá trình dạy và học. Các nền tảng học tập trực tuyến, lớp học kết hợp (blended learning) hay các diễn đàn thảo luận trực tuyến tạo ra không gian trao đổi rộng mở giữa giảng viên và học viên. Nếu được khai thác hiệu quả, những môi trường học tập này có thể trở thành điều kiện thuận lợi để phát triển tư duy phản biện thông qua việc trao đổi, tranh luận và chia sẻ quan điểm.

Như vậy, chuyển đổi số vừa tạo ra cơ hội thuận lợi để phát triển tư duy phản biện của người học, vừa đặt ra yêu cầu phải nâng cao năng lực phân tích và đánh giá thông tin. Điều này đòi hỏi quá trình giảng dạy lý luận chính trị cần có sự đổi mới cả về phương pháp và hình thức tổ chức dạy học nhằm phát huy tối đa những lợi thế của môi trường số.

2.3. Một số giải pháp phát triển tư duy phản biện của học viên trong giảng dạy lý luận chính trị trong bối cảnh chuyển đổi số

Trong bối cảnh chuyển đổi số đang tác động mạnh mẽ đến mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, giáo dục nói chung và giảng dạy lý luận chính trị nói riêng đứng trước yêu cầu đổi mới cả về nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức dạy học. Việc phát triển tư duy phản biện cho học viên không chỉ là một yêu cầu của giáo dục hiện đại

mà còn là điều kiện quan trọng để nâng cao hiệu quả tiếp nhận và vận dụng tri thức lý luận chính trị trong thực tiễn công tác. Để thực hiện được mục tiêu này, cần triển khai đồng bộ nhiều giải pháp.

Trước hết, cần đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng phát huy vai trò chủ thể của người học trong quá trình tiếp nhận tri thức. Trong thực tiễn giảng dạy lý luận chính trị hiện nay, phương pháp thuyết trình vẫn chiếm vị trí khá phổ biến. Mặc dù phương pháp này có ưu điểm trong việc truyền tải khối lượng kiến thức lớn trong thời gian ngắn, nhưng nếu sử dụng đơn thuần sẽ khó tạo điều kiện để học viên tham gia tích cực vào quá trình nhận thức. Vì vậy, giảng viên cần kết hợp linh hoạt các phương pháp dạy học tích cực như thảo luận nhóm, học tập theo tình huống, học tập dựa trên vấn đề hoặc tổ chức các hoạt động tranh luận học thuật. Thông qua các hoạt động này, học viên có cơ hội tiếp cận vấn đề từ nhiều góc độ khác nhau, trình bày quan điểm cá nhân, phân tích và phản biện các ý kiến khác nhau. Quá trình trao đổi, tranh luận trên cơ sở khoa học không chỉ giúp người học hiểu sâu sắc hơn nội dung bài học mà còn góp phần rèn luyện khả năng lập luận, phân tích và đánh giá vấn đề – những yếu tố cốt lõi của tư duy phản biện.

Bên cạnh việc đổi mới phương pháp giảng dạy, việc khai thác hiệu quả các công cụ và nền tảng học tập số cũng có ý nghĩa quan trọng trong việc thúc đẩy tư duy phản biện của học viên. Trong bối cảnh chuyên đổi số, nhiều nền tảng học tập trực tuyến, hệ thống quản lý học tập (LMS), diễn đàn học thuật và các công cụ cộng tác số đã được đưa vào sử dụng trong giáo dục. Những công cụ này không chỉ mở rộng không gian học tập mà còn tạo điều kiện để học viên trao đổi, thảo luận và chia sẻ quan điểm một cách linh hoạt. Khi được tổ chức hợp lý, các diễn đàn thảo luận trực tuyến hoặc các hoạt động học tập trên nền tảng số có thể trở thành môi trường thuận lợi để học viên trình bày ý kiến, phản biện các luận điểm và tiếp cận nhiều góc nhìn khác nhau về cùng một vấn đề. Điều này góp phần hình thành thói quen suy nghĩ đa chiều và nâng cao năng lực phân tích của người học.

Một giải pháp quan trọng khác là tăng cường rèn luyện cho học viên kỹ năng tiếp cận, phân tích và đánh giá thông tin trên môi trường số. Trong thời đại internet và mạng xã hội phát triển mạnh mẽ, người học thường xuyên tiếp cận với lượng thông tin rất lớn từ nhiều nguồn khác nhau. Tuy nhiên, không phải mọi thông tin trên không gian

mạng đều chính xác và đáng tin cậy. Bên cạnh các nguồn thông tin khoa học và chính thống, vẫn tồn tại nhiều thông tin thiếu kiểm chứng hoặc mang tính xuyên tạc. Nếu thiếu khả năng phân tích và đánh giá thông tin, người học có thể dễ dàng tiếp nhận những quan điểm sai lệch. Vì vậy, trong quá trình giảng dạy, giảng viên cần hướng dẫn học viên cách nhận diện nguồn thông tin đáng tin cậy, cách kiểm chứng thông tin và cách phân tích các lập luận khác nhau. Việc hình thành kỹ năng này không chỉ giúp học viên nâng cao hiệu quả học tập mà còn góp phần xây dựng bản lĩnh chính trị và khả năng đấu tranh với các quan điểm sai trái trên không gian mạng.

Cùng với đó, việc xây dựng môi trường học tập cởi mở, khuyến khích trao đổi học thuật cũng là yếu tố quan trọng trong việc phát triển tư duy phản biện. Tư duy phản biện chỉ có thể hình thành và phát triển trong môi trường học tập nơi người học được khuyến khích đặt câu hỏi, bày tỏ quan điểm và tham gia tranh luận một cách xây dựng. Trong quá trình giảng dạy, giảng viên cần tạo ra bầu không khí học tập dân chủ, tôn trọng sự khác biệt trong quan điểm và khuyến khích học viên tham gia thảo luận trên cơ sở khoa học. Khi người học cảm thấy được tôn trọng và khuyến khích bày tỏ ý kiến, họ sẽ chủ động hơn trong việc tham gia vào quá trình học tập, từ đó hình thành thói quen suy nghĩ độc lập và khả năng phản biện.

Ngoài ra, việc nâng cao năng lực số và năng lực sư phạm của đội ngũ giảng viên cũng đóng vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy tư duy phản biện của học viên. Trong bối cảnh chuyên đổi số, giảng viên không chỉ là người truyền đạt tri thức mà còn là người tổ chức, định hướng và dẫn dắt quá trình học tập của người học. Để thực hiện tốt vai trò này, giảng viên cần chủ động cập nhật kiến thức công nghệ, sử dụng thành thạo các công cụ dạy học số và đổi mới phương pháp giảng dạy phù hợp với đặc điểm của môi trường học tập hiện đại. Đồng thời, giảng viên cũng cần không ngừng nâng cao trình độ chuyên môn và năng lực nghiên cứu khoa học nhằm tạo ra những nội dung giảng dạy có chiều sâu, có khả năng khơi gợi tư duy và thúc đẩy sự trao đổi học thuật trong lớp học.

Có thể thấy rằng, việc phát triển tư duy phản biện của học viên trong giảng dạy lý luận chính trị dưới tác động của chuyên đổi số là một quá trình lâu dài, đòi hỏi sự kết hợp giữa đổi mới phương pháp giảng dạy, khai thác hiệu quả các công cụ học tập số, rèn luyện kỹ năng đánh giá thông tin và

xây dựng môi trường học tập tích cực. Khi những giải pháp này được triển khai một cách đồng bộ và phù hợp, quá trình giảng dạy lý luận chính trị sẽ không chỉ dừng lại ở việc truyền thụ tri thức mà còn góp phần hình thành năng lực tư duy độc lập, sáng tạo và khả năng vận dụng tri thức vào thực tiễn của học viên.

III. KẾT LUẬN

Trong bối cảnh chuyển đổi số đang diễn ra mạnh mẽ và sâu rộng trên toàn cầu, môi trường học tập và tiếp cận tri thức của người học đã có những thay đổi căn bản. Không gian thông tin mở rộng, tốc độ lan truyền tri thức nhanh chóng và sự đa dạng của các nguồn thông tin đã tạo ra nhiều cơ hội thuận lợi cho việc nâng cao chất lượng giáo dục. Tuy nhiên, những biến đổi đó cũng đặt ra yêu cầu ngày càng cao đối với năng lực nhận thức, khả năng phân tích và đánh giá thông tin của người học. Đối với lĩnh vực giảng dạy lý luận chính trị, việc phát triển tư duy phản biện cho học viên vì thế trở thành một yêu cầu tất yếu nhằm bảo đảm quá trình tiếp nhận tri thức diễn ra một cách chủ động, khoa học và có định hướng đúng đắn.

Tư duy phản biện không chỉ giúp học viên hiểu sâu sắc hơn bản chất của các vấn đề lý luận mà còn góp phần hình thành năng lực phân tích, đánh giá và vận dụng tri thức vào thực tiễn công tác. Khi được rèn luyện tư duy phản biện, người học có khả năng tiếp cận vấn đề một cách toàn diện, biết so sánh, đối chiếu các quan điểm khác nhau và đưa ra những nhận định có cơ sở khoa học. Điều này đặc biệt quan trọng đối với học viên các

trường chính trị – những người phần lớn đang đảm nhiệm các vị trí công tác trong hệ thống chính trị – bởi năng lực tư duy độc lập và phản biện khoa học sẽ giúp họ nâng cao chất lượng tham mưu, hoạch định và tổ chức thực hiện các nhiệm vụ chính trị tại cơ quan, đơn vị. Để phát triển tư duy phản biện của học viên trong giảng dạy lý luận chính trị dưới tác động của chuyển đổi số, cần có sự đổi mới đồng bộ về phương pháp giảng dạy, hình thức tổ chức học tập và môi trường giáo dục. Việc phát huy tính chủ động của người học, khai thác hiệu quả các nền tảng học tập số, rèn luyện kỹ năng đánh giá thông tin và xây dựng môi trường học thuật cởi mở là những yếu tố quan trọng góp phần hình thành và phát triển năng lực tư duy phản biện. Đồng thời, đội ngũ giảng viên cũng cần không ngừng nâng cao năng lực chuyên môn, năng lực sư phạm và năng lực số để đáp ứng yêu cầu của giáo dục trong thời đại mới.

Có thể khẳng định rằng, trong tiến trình đổi mới giáo dục và đào tạo hiện nay, việc phát triển tư duy phản biện cho học viên không chỉ là một yêu cầu về phương pháp sư phạm mà còn là một định hướng quan trọng nhằm nâng cao chất lượng đào tạo, bồi dưỡng cán bộ. Khi tư duy phản biện được hình thành và phát triển một cách bền vững, người học sẽ không chỉ tiếp thu tri thức lý luận một cách sâu sắc mà còn có khả năng vận dụng sáng tạo vào thực tiễn, góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động của hệ thống chính trị và đáp ứng yêu cầu phát triển của đất nước trong kỷ nguyên chuyển đổi số.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Tập 1,2*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIV*.
- Thủ tướng Chính phủ (2020), *Quyết định số 749/QĐ-TTg ngày 03/6/2020 phê duyệt Chương trình Chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030*.
- Ban Tuyên giáo và Dân vận Trung ương, Bộ Khoa học và Công nghệ, Nhà Xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật (2025), *“Những nội dung cơ bản về chuyển đổi số: Hỏi và đáp”* Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.